

נישואין: זה לא משחק ילדים

יעקב רוצה לברך את נכדיו, אך לפתע השכינה מסתלקת ממנו. למה זה קרה? מה היה הפתרון? ואיך זה קשור לקדושת הנישואין של יוסף ואסנת?

חוברת למרצה

תובנות לחיים

טעימה מתורתו של הרבי

פרשת ויחי

THE
SHLUCHIM
OFFICE

לתרומות והקדשות, צרו קשר: jewishinsights@shluchim.org

©

Published and Copyright 2022 by

Shluchim Office International

816 Eastern Parkway, Brooklyn, NY 11213

718.221.0500

5783 - 2022

נוסד בימי השבעה לזכרון ולע"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד הולצברג
שלוחי הרבי במומבאי, הודו

תוכן השיעור:

5. א. הדומה שלפני הברכות.....

נכדיו של יעקב אבינו באים להתברך ממנו לפני מותו, ויעקב שואל "מי אלה". רש"י מפרש שרוח הקודש נסתלקה מיעקב, ולכן הוא שאל "מהיכן יצאו אלו שאינם ראויים לברכה"? יוסף שלף את שטרי האירוסין ואת הכתובה כדי להוכיח שבניו נולדו בקדושה ובטהרה (מקור 1).

מדוע רש"י לא מפרש את המקרא בפשטות, שראייתו של יעקב לא הייתה טובה ולכן הוא שאל מי שני הצעירים שהתלוו ליוסף?

הרבי מבאר: מהסתכלות על מכלול האירוע, מובן, שאף שראייתו של יעקב לא הייתה טובה, הוא הבין שאלו בני יוסף שבאו להתברך לפני מותו. לכן ברור שהשאלה "מי אלה" היא בעלת משמעות עמוקה יותר.

רוח הקודש נסתלקה מיעקב, אך לא הוסבר לו מדוע. משום שיעקב הכיר את מנשה ואפרים שהם צדיקים, חשש שהבעיה היא שנישואיו של יוסף לאסנת לא נעשו בצורה קדושה. לכן יוסף הראה לו את שטר האירוסין והכתובה, להוכיח שהנישואין היו בקדושה ובטהרה.

סיפור על הרבי שעייב את שרון מלעלות על מטוס, שלאחר מכן נחטף לאלג'יריה. ההסבר של הרבי לרב סיגל, מדוע הוא לא מנע מכל המטוס לטוס.

11. ב. מוסד הנישואין בתקופת האבות.....

כאשר רש"י כותב שיוסף הציג שטרי אירוסין וכתובה, הוא לא מתכוון לדברים כפי שהם בהלכה בימינו. הרמב"ם פוסק שלפני מתן תורה לא היה כלל עניין של קידושין, וכמו כן, גם בימינו לא נוהגים לקדש בשטר (מקור 2).

אמנם האבות קיימו את התורה גם לפני שניתנה, אך לפועל אנו רואים שבדיני קידושין האבות לא קיימו אותם בצורה שאנו עושים זאת לאחר מתן תורה. יעקב נשא שתי אחיות, עמרם נשא את דודתו, ובחטונת יעקב עצמו עם לאה לא מוזכר דבר בנוגע לשטר אירוסין או כתובה.

13. ג. קדושת הנישואין.....

הרעיון של אירוסין לפני הנישואין הוא להעניק לנישואין כבוד וצביון מוסרי, שהם נלקחים בצורה קדושה ובישוב הדעת. כמו כן, הכתובה נועדה להגן על האישה וכבודה. הגם שלדברים לא היה תוקף הלכתי לפני מתן תורה, בכל זאת יוסף כתב שטר הצהרת כוונות לפני נישואיו, ונתן לה בטחונות להמשך החיים בשביל שנישואיהם יהיו קדושים ומוסריים.

יחסי הקב"ה עם ישראל נמשלו לחתן וכלה. ולכן על הקב"ה למלא את כל התחייבויות החתן לכלה, להיות עמם באהבה ובחיבה, לפרנס ולכבד את עם ישראל.

פתיחה

שאלה 'תמימה' שמפנה יעקב ליוסף, במעמד הפרידה שלו מנכדיו, מסתירה מאחוריה עולם מלא.

"מי אלה?", שאל יעקב על שני נכדיו. ושתי המילים האלה פותחות צוהר לעולם המיסטי, שבו דמויות מן העבר ומן העתיד מתעוררות ומשפיעות על מה שמתרחש על מנשה ואפרים עצמם.

וגם, השאלה "מי אלה?", מעניקה הצצה היסטורית לעולם הנישואין הקדום של העת העתיקה, ומשליכה מסר מרתק על יחסינו עם הבורא בהווה.

השיעור לפרשת ויחי

משיחות שבת פרשת ויחי, ט"ז טבת, ושבת פרשת שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשמ"ז הנחה בלתי מוגה.

תורת מנחם ה'תשמ"ז חלק ב' עמודים 264-270, עמודים 296-299

לשלימות העניין, עיין בלקוטי שיחות חלק ל', שיחת ויחי ב', עמוד 241 ואילך.

א. הדרמה שלפני הברכות?

רקע

שנות חייו של יעקב: מאה ארבעים ושבע. מתוכן, הוא בילה את שבע-עשרה האחרונות בארץ מצרים ליד יוסף בנו האבוד והאהוב.

כשיעקב נופל למשכב, יוסף ממחר לקחת את בניו מנשה ואפרים להתברך מפיו של יעקב. "אפרים ומנשה כראובן ושמעון יהיו לי" אומר לו יעקב.

לאחר שהוא מנשק ומחבק את נכדיו, מניח יעקב את ידו הימנית על אפרים הבן הצעיר, ואת ידו השמאלית על מנשה הבן הבכור. הוא מברך אותם, ובין היתר אומר: "המלאך הגואל אותי מכל רע יברך את הנערים, ויקרא בהם שמי ושם אבותי, אברהם ויצחק, וידגו לרוב בקרב הארץ".

בשיעור זה נתמקד בדרמה שהתרחשה בעת ברכת יעקב למנשה ואפרים.

מקור 1 ספר בראשית, פרק מ"ח, פסוקים א', ח'-ט'

לתלמיד עמ' 3
וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף: הֲגַה אֲבִיךָ חֵלֶה. וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ, אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרַיִם. וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר: מִי אֵלֶּה? וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָבִיו: בְּנֵי הֵם, אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה - וַיֹּאמֶר: קָחֶם נָא אֵלַי וְאֶבְרָכֶם.

רש"י

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף: בְּקֶשׁ לְבָרְכֶם וְנִסְתְּלָקָה שְׂכִינָה מִמֶּנּוּ, לְפִי שְׁעֵתִיד יִרְבְּעֶם וְאֶחָאָב לְצֵאת מֵאֶפְרַיִם, וַיְהוּא וּבָנָיו מִמְנַשֶּׁה.

וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה: מֵהֵיכָן יֵצְאוּ אֵלַי, שְׂאִינּוּ רְאוּיִין לְבָרְכָהּ?

בְּזֶה: הֵרָאָה לוֹ שְׂטֵר אַרוּסִין וְשְׂטֵר כְּתָבָה. וּבְקֶשׁ יוֹסֵף רַחֲמִים עַל הַדְּבָר, וְנִחָה עָלָיו רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

מאז שנת תשכ"ה, לאחר פטירת אימו של הרבי - הרבנית חנה, הרבי החל ביוזמה חדשה של התעמקות בפירוש רש"י. בכל התוועדות שביתת, הרבי היה בוחר באחד מפירושי רש"י על פרשת השבוע ומעמיק בו.

עם הזמן, ה'שיחה על רש"י' הפכה להיות אחד מהמוקדים של חיי החסידים. בימים שלפני ההתוועדות החסידים ניסו לשער באיזה רש"י יבחר הרבי בהתוועדות הבאה ומה הרבי יאמר.

ברבות השנים, הרבי עודד את החסידים להעמיק ברש"י בכוחות עצמם, לשאול שאלות, להציע ביאורים ולכתוב אותם בחוברות התורניות שיוצאות לאור מדי שבוע. מדי פעם, הרבי בחר את אחת השאלות או הביאורים של החסידים, והתמקד בה בהתוועדות.

גם בשיחה זו שנלמד היום, העלה הרבי את אחת השאלות שהודפסו בחוברות על ידי מישהו מהקהל, והציע ביאור משלו לשאלה.

<< הרבי

מה לא טוב בפירוש הפשוט?

לתלמיד
עמ' 3
בנוגע לפירוש רש"י - נתעכב על מה שהעירו אחדים בפירוש רש"י על הפסוק: "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה", "בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו כו'", ולכן שאל "מי אלה", "מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה" - כי לכאורה, מהו הכרחו של רש"י להוציא את הפסוק מפשוטו, ששאל "מי אלה" מפני שלא הכירם, כמו שכתוב בפסוק שלאחרי זה? "ועיני ישראל כבדו מזוקן לא יוכל לראות"!!

וקושי נוסף בפירוש זה - שמכריח להוסיף ולחדש גם בפסוק שלאחרי זה דבר שלא נזכר בכתוב: "ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה", "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה" (להוכיח שנולדו בקדושה וטהרה שלכן ראויין לברכה) - דבר שלא נזכר בכתוב!

השאלה היא פשוטה ומתבקשת: מדוע רש"י אינו מפרש את המקרא בפשטות? ראייתו של יעקב לא הייתה טובה, ולכן הוא שאל מי שני הצעירים שהתלוו ליוסף. יוסף ענה שהם בניו, סוף פסוק.

מדוע צריך רש"י להכניס נופך שאינו מופיע כלל בפסוקים - שנסתלקה ממנו השכינה, ולכן שאל מהיכן יצאו אלה שאינם ראויים לברכה, ושיוסף הראה לו שטר אירוסין וכתובה בשביל להוכיח שהנישואין היו כשרים? מה לא טוב בפירוש הפשוט, הרי רש"י תמיד מפרש על פי פשוטו של מקרא?

אכן לא רואה - אבל מוחו חד וצלול

לתלמיד
עמ' 4
הביאור בפירוש רש"י: פירוש הפשטנים על הפסוק "וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה", ש"ראה שהם בני אדם אבל לא הכירם", "יש רואה דמות אדם ואין מכיר דמות פניו" (מכיון ש"עיני ישראל כבדו מזוקן") - אינו מסתבר בפשוטו של מקרא, שכן, גם אם לא הכיר דמות פניהם, בוודאי ידע והבין מעצמו שהעומדים לפניו הם בניו של יוסף.

ובפשטות:

הבן חמש למקרא למד כבר אודות ברכתו של יצחק ליעקב בעת זקנותו, "כי זקן יצחק..."

לתלמיד
עמ' 4
לא ידעתי יום מותי³ - כטבע האב שכאשר עומר להיפרד מבניו לעולמים, קורא להם לברכם כו'.

ומכיון שכן, הרי, כאשר יוסף בא ליעקב (ויעקב מדבר עמו, "ויאמר יעקב אל יוסף וגו'⁴") בלוויית עוד שניים, הרי, גם אם תמצא לומר שאינו מכיר דמות פניהם (מפני ש"עיני ישראל כבדו מזוקן") - היה לו להבין שהם בני יוסף, שהתלוו אל אביהם לקבל ברכתו (ומה גם שהזכירם בדבריו, "ועתה שני בניך הנולדים לך גו'⁵"). ואם כן, מה מקום לשאלה "מי אלה"!!

על פי הבנה פשוטה של האירוע, מובן שיעקב זיהה היטב מי הם הצעירים שבאו עם יוסף. הראיה שלו אכן לא הייתה 6/6, אבל הוא היה צלול וחד, כפי שרואים בהמשך מהברכות שהעניק לבני יוסף ולבניו. ולכן, ברור שמטבע הדברים זהותם הייתה ידועה לו, ולכן לרש"י לא היה ספק שהשאלה "מי אלה" היא בעלת משמעות עמוקה יותר, ועל-כן רש"י מביא את הפרשנות המיסטית.

לתלמיד
עמ' 4
ולכן, מוכרח רש"י לפרש בפשוטו של מקרא ששאלת יעקב "מי אלה" אינה כפשוטה (מפני שלא הכירם), כי אם, מפני ש"בקש לברכם ונסתלקה שכינה ממנו", ולכן תמה ושאל "מי אלה", "מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה":

יעקב ידע והכיר את מעלתם של בני יוסף - הן אפרים, כמפורש בפירוש רש"י ש"אפרים היה רגיל לפני יעקב בתלמוד", והן מנשה, שבוודאי למד גם הוא תורה אצל יעקב, וגדלה מעלתו כו', ולכן, כשראה יעקב ש"נסתלקה שכינה ממנו" - תמה ושאל, "מהיכן יצאו אלו שאינן ראויין לברכה", כלומר, מכיון שידע את מעלתם, היה בטוח שמצדדים אין כל סיבה שלא יהיו ראויין לברכה, ולכן, נתעורר אצלו חשש שמא היה איזה חסרון בשלימות הטהרה והקדושה כו' בקשר ללידתם, "מהיכן יצאו כו'".

כשיעקב עומד לברך את בני יוסף, לפתע מסתלקת ממנו השכינה. והוא מיד תמה לעצמו, מה קרה? למה הילדים אינם ראויים לברכה? הרי אני מכיר אותם, הם אנשים טובים, הם לומדים איתי תורה! לכן הוא חושש שמא הנישואין שמהם באו לעולם לא היו כשרים וראויים, ולכן הוא שואל את יוסף "מהיכן יצאו" אלו שאינם ראויים לברכה?

לפי ההסבר הזה, לא רק שיעקב זיהה את נכדיו, אלא תמיהתו "מי אלה" נוצרה מתוך ההיכרות הזו - הייתכן שנכדיו האהובים אינם ראויים לברכות?!

איך עובדת רוח הקודש?

לתלמיד
עמ' 4
ומה שכתב רש"י "לפי שעתיד ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה" - אין זה אלא לבאר לבן חמש למקרא מדוע אמנם "נסתלקה שכינה ממנו", אבל יעקב לא ראה ברוח הקודש שעתידים ירבעם ואחאב כו' לצאת מהם (ואדרבה, לא הראוהו דבר זה ברוח הקודש, כדי שלא לצערו כו'), ולכן, תמה על שנסתלקה שכינה ממנו, וחשש שמא יש איזה חסרון בהם, ועל זה שאל "מי אלה", "מהיכן יצאו", כנ"ל.

רש"י מפרש לא רק את תמיהת יעקב על הסתלקות השכינה, אלא גם את הגורם הנסתר לאותה היעלמות השכינה. רש"י מציין, שהשכינה נסתלקה מכיוון שלאפרים ומנשה עתידים לצאת צאצאים לא הגונים – מלכי ישראל ירבעם ואחאב מבני אפרים ויהוא ובניו מבני מנשה.

נשאלת השאלה: אם הסיבה האמיתית להסתלקות השכינה היא הצאצאים הרשעים שעתידיים להיות לאפרים ולמנשה, מדוע יעקב חושש שההסתלקות היא בגלל דופי בכשרות הנישואין של הוריהם – יוסף ואסנת?

בין השורות הרבי מגלה קצת איך עובדת 'רוח הקודש'. כשיעקב רצה לברך את מנשה ואפרים, הוא לא קיבל אימייל מפורט מן השמים עם הוראה לא לברך אותם בתוספת נימוקים מלאים. זה לא תמיד עובד כך. הוא הרגיש שהשכינה הסתלקה ממנו, וראה בכך רמז משמים שהם אינם ראויים לברכה. הוא לא ידע למה, ולכן התחיל לחקור בעצמו מה יכול להיות מקור הבעיה. הבעיה איננה באפרים ומנשה, הוא מכיר אותם כאנשים טובים וכשרים, שבאים ללמוד אתו תורה. אז יעקב הולך דור אחד אחורה, ומשער שאולי כשיוסף היה לבדו במצרים ונישא לאסנת, הנישואין האלו לא נעשו בצורה הכשרה ביותר, ואולי זוהי הבעיה.

ובתאם לכך, "ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה", "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה": לראיה והוכחה שלידתם הייתה בשלימות הקדושה והטהרה כו'.

לתלמיד
עמ' 4

בתגובה לכך, מזדרז יוסף להוכיח ליעקב שהנישואין היו כשרים וישרים.

אך עדיין, ישנה בעיה: השכינה הסתלקה מיעקב, ואף שאיננו יודעים למה זוהי עדיין אינדיקציה שלילית לגבי שני הנכדים שלו!

וממשיך רש"י "ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש, ויאמר קחם נא אלי ואברכם".

לתלמיד
עמ' 5

מכיון שהסיבה לכך שנסתלקה שכינה ממנו אינה מפני חסרון חס ושלום בשלימות הקדושה והטהרה בקשר ללידתם, כי אם מפני סיבה אחרת, "לפי שעתידי ירבעם ואחאב לצאת מאפרים ויהוא ובניו ממנשה" - אם כן, מה שהראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה מבטל רק את החשש של יעקב, שירצה ויחפוץ לברכם, אבל, עדיין יש צורך לבטל את הסיבה לסילוק השכינה, כדי שתשרה עליו שכינה ויוכל לברכם.

ולכן מוסיף רש"י "ובקש יוסף רחמים על הדבר ונחה עליו רוח הקודש", ואז, "ויאמר קחם נא אלי ואברכם".

סיפור כשהרבי הציל את אריק שרון מחטיפת מטוס

לפני כמה שנים פגש הרב יוסף-יצחק גרינברג, שליח הרבי באלסקה, יהודי שהיה נוכח ב'חידות' גורלית בה ביקש הרבי משרון לדחות את טיסתו. הרב גרינברג העלה את אותה עדות עלי כתב.

אבישי בוקסנבוים, משכונת הכרמל בחיפה, עבד בשנות תש"ל-ל"ג בקונסוליה בניו-יורק כאיש ביטחון, והיה מגיע בכל שנה להקפות יחד עם אנשי הקונסוליה. כשאריק שרון הגיע לניו-יורק ואמר שהוא רוצה לפגוש את הרבי, הפנו אותו לאבישי, הדתי שבצוות, כדי שיסדר פגישה.

שאל אבישי את שרון: מה לך ולרבי? אריק השיב: "כשישבתי שבעה (ל"ע, על בנו שנהרג בילדותו) פתאום להפתעתי הופיע רב דתי לנחם, ואחריו עוד רב ועוד רב. כששאלתי אותם במה זכיתי? ענו לי שהרבי הורה להם לבוא לנחם.

"תראה אני מפקד וכשאני מנחית פקודות אני צריך לבדוק שישים פעמים שהחיליים ממלאים את ההוראות, ואילו כאן יושב מפקד בניו-יורק ונותן פקודות לארץ, בלי משטרה צבאית, וממלאים את כל הוראותיו. כזה גנרל הייתי רוצה לפגוש".

אבישי התקשר למזכירות וקבעו לו פגישה לאחת בלילה. אריק חכך בדעתו מה יעשה עד אחת בלילה? אבישי הציע לו לנסוע לבלות במנהטן ובחצות ייסעו ביחד לברוקלין. אבישי עצמו ליווה אותו בתפקידו כאיש בטחון שמצמידים לאישיות ביטחונית.

כשהגיעו ל-770, אריק נכנס ליחידות לבדו בעוד שאבישי חיכה ב'זאל' למעלה על הספסלים הקשים, כלשונו. הוא חשב שזה ייקח שעה, מקסימום שעתיים, אך עברו שעות ושרון לא יצא. הוא כבר לא יכול היה לשבת והתחיל להסתובב אנה ואנה. רק כשעלה השחר, אריק סוף כל סוף יצא. אבישי מספר שהוא התפלל ב-770 שחרית ושארית גם הוא הניח תפילין.

אבישי 'התנפל' עליו, מה קרה לך? מה עשית שם כל הלילה? אריק שיתף אותו בחוויותיו מבפנים: "תשמע, ישבתי אצל הרבי משך זמן וכשהבטתי על השעון, שאל אותי הרבי 'לאן אתה ממהר?' עניתי שיש לי מחר בבוקר פגישה בפנטגון, ולאחר-מכן אני אמור לחזור בצהריים עם השאטעל לניו-יורק ובשעה שלוש אחר הצהריים אני אמור לעלות על מטוס אל-על ולחזור לארץ.

"אמר לי הרבי: מה אתה ממהר? אתה הרי גנרל, הם יחכו לך! ואם לא תבוא מחר, הם ישנו את זמן הפגישה למחרתיים! וכך, בכל פעם שהבטתי על השעון, הרבי שוב שאל אותי לאן אני ממהר, והוא בשום אופן לא הרשה לי לצאת. פשוט לא הרגשתי נעים לעזוב, ולא הייתה לי ברירה ונאלצתי להישאר עוד ועוד בחדרו".

בחזרתם למנהטן, אומר לו אבישי: "תשמע אריק, אני עייף וסחוט, לא ישנתי כל הלילה. אני לא אסע אתך היום לווינגטון. אני הולך לישון. אם אתה רוצה לנסוע, תמצא איש ביטחון אחר, אני לא מסוגל". אריק השיב: "אתה יודע מה, גם אני עייף, אלך לישון ומחר אסע לווינגטון".

אבישי הלך לישון, ולפנות ערב התעורר לצלצול הטלפון שלא פסק. כשענה

לטלפון, דיברו מהקונסוליה וסיפרו שהמטוס שאריק היה צריך לעלות עליו, נחטף ע"י מחבלים והונחת באלג'יריה!

*

הרב זאב סגל כיהן במשך 33 שנים כרב "יאנג ישראל" בניוארק. הוא שמע את הסיפור בשעתו, הסיפור כל כך הדהים שהוא החליט לאשש אותו עם הרבי עצמו.

הוא מספר: "כשהייתי אצל הרבי לאחר מכן, שאלתי אותו, "האם זה נכון שעצרת את שרון מלעלות על המטוס שנחטף?" והרבי אמר "כן".

אז, כמובן הרגשתי צורך לשאול אותו את השאלה המתבקשת, "באם הרבי ידע על כך מראש, מדוע לא דאג למנוע את המראת המטוס כולו?"

הרבי ענה לי: "אתה באמת חושב שידעתי שהם יחטפו את המטוס? לא ידעתי. אבל כשרון בא לבקר אותי, הייתה לי הרגשה שהוא לא צריך ללכת. אז אמרתי לו להישאר."

זה עבורי היה גילוי גדול למשמעות של "מופתים".

סרטון

להלן סרטון מהרב סיגל, שמספר את דבריו של הרבי אליו בקשר לסיפור

[לצפייה בסרטון לחץ כאן](#)

ב. מוסד הנישואין בתקופת האבות

כאמור, הרבי גם עודד את קהל השומעים לשאול שאלות על הנאמר בהתוועדות ולפרסמן בחוברות תורניות שיצאו לאור. בעקבות הנאמר בהתוועדות, ביקשו כמה מהחסידיים הבהרות לסוג השטרות שהיו ליוסף עם אסנת שאותם הראה ליעקב בתור הוכחה לכשרות הנישואין. בשבת הבאה, התייחס הרבי לכך בפרוטרוט.

<< הרבי

לא כפשוטו

על הפסוק⁶ "ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלקים בזה" שעליו מפרש רש"י, "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה", יש להקדים לכל לראש, שמה שכתב רש"י "שטר אירוסין" - אין כוונתו לקידושין בשטר של דין תורה, "כותב על הנייר... הרי את מקודשת לי"⁷.

לתלמיד
עמ' 6

הרבי מקדים הבהרה חשובה: כאשר רש"י כותב שיוסף הראה את שטרי האירוסין והכתובה שלו, הוא לא מתכוון לדברים כפשוטם כפי שמובא בהלכה, מכמה סיבות.

כי מדובר כאן לפני מתן תורה, שאז לא היה ענין של קידושין כלל, כמו שכתב הרמב"ם בתחילת הלכות אישות: "קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה הוא והיא לישא אותה, מכניסה לתוך ביתו... ותהיה לו לאשה"⁸.

הלוא יוסף חי קודם מתן תורה. כפי שראינו בהלכה שהרבי ציטט, באותו זמן לא היה שום צורך בקידושין או כל שטר שהוא. אדם היה פוגש אישה, אם השניים מסכימים להתחתן – הוא מכניסה לביתו, וזהו. לכן אי אפשר לומר ששטר האירוסין והכתובה אצל יוסף ואסנת הם אותם השטרות עליהם מדובר בהלכה, מפני שלא היו קיימים אז במציאות.

ובנוסף לכך, הבן חמש למקרא לא ראה מעולם "שטר אירוסין", ורש"י אינו יכול להראות לו "שטר אירוסין", מכיון ש"כבר נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף"⁹ (ולא בשטר).

לתלמיד
עמ' 6

כיום, וכן כבר גם בזמנו של רש"י, כבר לא היה נהוג להתחתן עם שטר, כפי שנראה להלן ברמב"ם. לכן, מלבד העובדה שזה לא היה קיים בזמן יוסף, זה גם לא היה קיים בחייו של רש"י.

(8) ראה גם צפע"נ עה"ח ריש פרשתנו.
(9) רמב"ם הל' אישות פ"ג, הכ"א.

(6) ויחי מזה, ט.
(7) רמב"ם הל' אישות פ"ג, ה"ג.

מקור 2 משנה תורה, הלכות אישות, פרק א', הלכה ב'; פרק ג', הלכה כ"א

וְלְקוּחִין אֵלּוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה הֵם. וּבְאֶחָד מִשְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ הָאִשָּׁה נִקְנִית: בְּכֶסֶף. אוּ בְשֵׁטֶר. אוּ בְבִיאָה.

אָף עַל פִּי שְׁעָקֵר הַדְּבָר כֵּן הוּא כָּבֵר נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְקַדֵּשׁ בְּכֶסֶף אוּ בְשֵׁטֶר. כְּסָף.

לחמ"ד
עמ' 6

<< הרבי

ואף שקיימו האבות כל התורה כולה עד שלא ניתנה¹⁰ - אך בנוגע לדיני קידושין אנו רואים שזה לא היה קיים אצל האבות בצורה שאנו עושים זאת לאחר מתן תורה, כפי שהבן חמש זוכר שלמד בפרשות קודמות שיעקב נשא שתי אחיות, וילמד יותר מאוחר שעמרם נשא דודתו, ועוד. והדוגמה הכי בולטת - בנידון דידן: לָכֵן הביא את לאה ליעקב בערב וברמאות, ויבוא אליה, ותו לא ניתוסף בזה כלום (וטענת יעקב הייתה רק "למה רמיתני"), והנישואין קיימים עד עתה!

לחמ"ד
עמ' 6

יכול מישהו לשאול, הרי האבות קיימו את התורה גם לפני שניתנה. לכן, למרות שבפועל רוב האנשים התחתנו ללא הליך פורמלי, אולי האבות כן התחתנו על פי כללי ההלכה. ואם כן, אולי יוסף השתמש בשטר אירוסין וכתובה שתוקנו לאחר מתן תורה?

התשובה היא, שתיאורי הנישואין של האבות מוכיחים שזה לא היה קיים אצלם באותה צורה שאנו עושים זאת לאחר מתן תורה. גם ילד צעיר שלומד חומש יודע שיעקב התחתן עם שתי אחיות, ועמרם אביו של משה התחתן עם דודתו - דברים שנאסרו לגמרי לאחר מתן תורה. וכמו כן, בחתונתו של יעקב עצמו עם לאה, לא מוזכר שום דבר בנוגע לשטר אירוסין או כתובה.

ומכיון שכן, בהכרח לומר שמה שכתב רש"י "הראה לו שטר אירוסין" - אין הכוונה לקידושין בשטר, כדין תורה, שטר שעל ידו נעשה חלות הקידושין (דבר שלא היה במציאות לפני מתן תורה, ובוודאי לא יכתוב רש"י בפשוטו של מקרא דבר שאינו במציאות, או שיחלוק על הרמב"ם במציאות), כי אם, על דרך "שטר מתנה", וכיוצא בזה, כלומר, שטר לראיה על מאורע פלוני, שפלוני נתן לפלוני מתנה וכיוצא בזה, ובנדון דידן, שטר ראיה שהיה ענין מסוים לפני הנישואין בתור הכנה לנישואין (לא קידושין ממש, דבר שלא היה במציאות לפני מתן תורה).

לחמ"ד
עמ' 7

מכאן מוכח ששטר האירוסין שהיה ליוסף לא היה הלכתי, אלא הצהרה על הקשר לפני הנישואין.

וכאן מתעוררת השאלה: אם לא מדובר בשטרות הלכתיים, מה היתה משמעותם של שטרות אלו, ומדוע היה חשוב לכתוב שטרות כאלו גם בתקופת האבות?

ג. קדושת הנישואין

<< הרבי

נישואין עם הכנה וקדושה

והביאור בזה: הפירוש של "אירוסין" הוא - שלב מסוים בקשר שבין איש ואשה לפני ה"נישואין", כלשון הכתוב¹¹ "ארש אשה ולא לקחה", היינו, שישנו כבר קשר ביניהם, "ארש אשה", אבל עדיין "לא לקחה".

לתלמיד
עמ' 8

וכפי שלמד הבן חמש למקרא בנוגע לשידוך של יצחק ורבקה, שהיו כמה וכמה עניני הכנה - נתינת הנזם והצמידים, כלי כסף וכלי זהב ובגדים, וכיוצא בזה בנוגע לשאר הפרטים שבפרשה, ורק לאחרי כל זה "ויביאה יצחק האהלה... ותהי לו לאשה"¹² - נישואין.

ובכן, לאחר מתן תורה, ה"אירוסין" הם על ידי קידושין ממש, וכשמקדשים בשטר, ישנו "שטר אירוסין" שעל ידו נעשה חלות הקידושין, אבל לפני מתן תורה, שלא הייתה כל המציאות של קידושין, הרי, ענין האירוסין שניתוסף (אצל האבות וכיוצא בזה) כהידור על ההנהגה הרגילה "פוגע אשה בשוק", הוא - הכנה מיוחדת לפני שמכניסה לביתו כו'.

ועל פי זה, "שטר אירוסין" פירושו - שטר לראיה שהיה שלב מסוים בקשר שביניהם, הכנה מסוימת כו', לפני שהכניסה לתוך ביתו כו'.

הרעיון של אירוסין לפני הנישואין הוא להעניק לנישואין כבוד וצביון מוסרי. לוודא שהנישואין אינם משהו שהתחיל ברגע אחד, ולא לוקחים את זה ברצינות. השלב של האירוסין לפני הנישואין מראה שהיה כאן משהו רציני שהגיע בשלבים עליו חשבו בישוב הדעת, הקשר בין בני הזוג הוא רציני ומכובד, והנישואין נעשים בצורה קדושה ומתונה.

לאחר מתן תורה, לתקופה שבין האירוסין לנישואין היה מעמד הלכתי מיוחד, עם כל הניואנסים ההלכתיים שאין מקומם פה. אצל יוסף, הגם שהמעמד ההלכתי הזה לא היה קיים, בכל זאת, הוא כתב שטר הצהרת כוונות לפני נישואיו לאסנת, כדי להשיג ולהוכיח את אותה נקודה, שנישואיו אינם החלטה רגעית וחפוזה, אלא משהו רציני וקדוש.

הגנה וכבוד לאישה

וכמו כן בנוגע ל"שטר כתובה" - שאין זה שטר כתובה שהיה בזמן הש"ס כו' עד לימינו אלה (דבר שלא היה במציאות לפני מתן תורה), כי אם, על דרך מה שכתוב בסיפור של

לתלמיד
עמ' 8

שכם בן חמור¹³ "הרבו עלי מאוד מהר", ומפרש רש"י: "כתובה", כלומר, התחייבות ממון, והפירוש של "שטר כתובה" הוא - שטר ראייה שהייתה התחייבות ממון.

פְּתוּבָה שתקנו חז"ל היא מסמך משפטי מחייב שנלווה לקידושין שבו מפורטים חובות הבעל כלפי אשתו, ובעיקר התחייבותו הכספית במקרה שתגורש או תתאלמן. מסמך זה נועד להגן על האישה כדי שתקבל את זכויותיה במהלך הנישואין, וכמו כן, חס ושלום, במקרה של גירושין או התאלמנות.

לפני מתן תורה כמובן שהתקנה הזאת לא הייתה קיימת, אבל יוסף נתן לה התחייבויות כאלה ואחרות שְׁמֻגְנוֹת עליה גם במקרה של גירושין ואלמנות, חס ושלום.

וזוהו הפירוש של "הראה לו שטר אירוסין ושטר כתובה" - להוכיח שנישואיו עם אסנת לא היו באופן של "פוגע אשה בשוק כו", כי אם, לאחר הכנה מסוימת לפני זה ("אירוסין"), ונוסף לזה, התחייבות של ממון ("כתובה"), שלכן, הנישואין הם בתכלית השלימות, הן מצדו של יוסף, והן מצדה של אסנת, כנזכר לעיל בארוכה.

לתלמיד
עמ' 8

כאשר יעקב התבטא שהוא רואה שהילדים אינם ראויים לברכה, ולכן שואל "מהיכן יצאו אלו" – מאיזה סוג של נישואין יצאו כאלו ילדים, הוא בעצם פקפק במוסריות וקדושת הנישואין של יוסף, שכזכור, התחתן עם אסנת כאשר היה לבדו במצרים, ללא אביו או משפחתו...

ולכן הראה לו יוסף מיד את ההתחייבויות שנתן לאסנת לפני הנישואין, והביטחונות שהעניק לה להמשך החיים – שבימינו נקראים שטר אירוסין וכתובה – כדי להוכיח לאביו, שנישואיו לאסנת היו בצורה מכובדת ומוסרית, ובתכלית הקדושה והטהרה, ולכן, ראויים הילדים לברכה.

*

מה אנחנו יכולים ללמוד מכל הסיפור הזה? עד כמה חשוב שלום הבית בין ההורים ועד כמה נחוצות המוסריות והקדושה בנישואין.

(כפי שהרבי מסביר בשיחה, הסיבה לאירוסין לפני הנישואין והכתובה, הם שהנישואין הם משהו רציני מוסרי ומכובד, עם הגנה לאישה, ולא תופעה של "פוגע אשה בשוק". שהמשמעות לכך היא שהיחסים בין בני הזוג במשך כל החיים הם מכבדים ומוסריים, דהיינו - שלום בית).

כשיעקב רוצה לברך את נכדיו, והשכינה מסתלקת ממנו, ההשערה הראשונה שלו היא שהנישואין של ההורים לא היו בסדר. הוא יכול היה לחשוש לאלף דברים אחרים, אך משום מה, הדבר הראשון שעלה בראשו היה לבדוק את חיי הנישואין של ההורים. ויוסף, מצדו, לא מקשה עליו ותוהה מה הקשר בין האחד לשני? הוא מוכיח לאביו שהנישואין נעשו בצורה מכובדת, מוסרית וקדושה, ורק אז אפשר להמשיך הלאה.

במקומות רבים בכתביו של הרבי אנו מוצאים דברים בגודל חשיבות הענין שלום הבית ושל קדושת הנישואין. זהו המפתח לפרנסה, לשפע מן השמים ולנחת מן הילדים. גם בסיפור זה של ברכות יעקב לנכדיו, אנו רואים ביטוי עוצמתי לכך.

יחסים של כבוד בין הקב"ה לעם ישראל - קטע אופציונלי

ויהי רצון שמהדיבור בענין אירוסין ונישואין, נזכה בקרוב ממש לענין הפנימי והרוחני של הנישואין - בנוגע להקב"ה וכנסת ישראל, לתלמיד עמ' 9

ומכיון שכן, צריך הקב"ה למלא את כל ההתחייבויות של איש לאשתו על פי ציווי התורה - "שארה כסותה ועונתה לא יגרע"¹⁴.

וכמו שמובא בנוסח ה"תנאים" - "ואל יבריחו ואל יעלימו לא זה מזו כו' וידורו ביניהם באהבה וחיבה כאורח כל ארעא" [כדרך כל הארץ], ובנוסח ה"כתובה" - "ואנא אפלח ואוקיר ואיזון ואפרנס כו' כהלכות גוברין יהודאין כו'" [ואני אעבוד ואכבד ואזון ואפרנס כו' כמשפט בני ישראל],

ופשיטא, "ליזהר מאד באונאת אשתו שלא לצערה . . שדמעתה מצויה"¹⁵, אלא אדרבה, "לעולם יהא אדם זהיר בכבוד אשתו"¹⁶, יותר מגופו¹⁷,

אשר, כל החיובים הללו הם גם בנוגע להקב"ה וכנסת ישראל, ואדרבה - מכיון ש"מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל"¹⁸, "מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות"¹⁹ ("הוא עושה" תחלה, ואחר כך "הוא אומר לישראל לעשות"), הרי עיקר הציווי הוא - בנוגע לאופן הנהגת הקב"ה עם כנסת ישראל!

משיחות שבת פרשת ויחי, ט"ז טבת,
ושבת פרשת שמות, כ"ג טבת, מבה"ח שבט, ה'תשמ"ז
הנחה בלתי מוגה.
תורת מנחם ה'תשמ"ז חלק ב' עמודים 264-270, עמודים 296-299

(17) יבמות סב, סע"ב. רמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ט.
(18) תהלים קמז, יט.

(14) משפטים כא, י.
(15) שו"ע אדה"ז חו"מ סוף הל' אונאה.
(16) ב"מ נט, סע"א. שו"ע אדה"ז שם.